

Träd i ängs- eller betesmiljöer kommer i princip aldrig att kunna utgöra mer än låg eller maximalt måttlig risk.

Att förstå riskträd

– EN FRÅGA OM KUNSKAP SNARARE ÄN RÄDSLÅ

Att förstå och hantera riskträd är en central del av att förvalta träd som står i anslutning till människor och bebyggelse. Att ha kunskap om hur träd bedöms utifrån risk leder inte till att fler träd fälls, utan snarare att rätt träd åtgärdas vid rätt tidpunkt.

➔ Ändå fälls varje år många friska och värdefulla träd på grund av bristfälliga bedömningar, vilket borde vara en väckarklocka för alla att skaffa sig mer kunskap och se över bedömningen av riskträd.

Att bedöma och hantera riskträd handlar i grunden om att förstå sambandet mellan säkerhet, ansvar och värde. För att fatta välgrundade beslut krävs inte bara biologisk och teknisk kunskap, utan också insikt i hur risk definieras, bedöms och accepteras. Artikeln belyser därför hur begrepp som godtagbar risk, proportionerlighet och fördelning av risknivåer bör tolkas i praktiken – samt varför oberoende bedömningar är avgörande för en trovärdig och hållbar trädförvaltning.

accepteras av förvaltare eller ägare av träd. Det innebär att det yttersta ansvaret för att avgöra vad som är en godtagbar risk alltid ligger hos den som förvaltar eller äger trädet. Bedömningen ska utgå från platsens användning, målgruppens exponering och verksamhetens övergripande syfte.

Godtagbar risk innebär inte att all risk måste elimineras, utan att risken hålls på en nivå som är rimlig, motiverad och dokumenterad. I praktiken handlar det om att väga säkerhet mot biologiska, kulturella och sociala värden och att fatta beslut som kan försvaras både professionellt och etiskt.

RISK ÄR MER ÄN SANNOLIKHET

I arbetet med riskträd blandas ofta två begrepp samman: sannolikhet för kollaps och risk. Men för att kunna genomföra en korrekt riskbedömning är det avgörande att skilja dem åt. Sannolikhet för kollaps ►

GODTAGBAR RISK

Begreppet godtagbar risk definieras i SIS 990000:2025 som en risknivå som

TRÄDAKTUELLT

Johan Östberg är landskapsingenjör och docent på Trädkontoret.

Endast vid mycket svåra stormskador, i mycket tätbefolkade områden kan riskfördelningen vara som alternativ två i figuren på nästa sida. I detta fall efter en mycket kraftig tyfon drabbat Hong Kong.

beskriver hur troligt det är att hela eller delar av trädet kollapsar, medan risk beskriver kombinationen av sannolikhet för kollaps, sannolikhet att måltavlan, det vill säga att någon/något träffas och konsekvensen om något/någon träffas.

I professionella metoder – som till exempel ISA:s Tree Risk Assessment Qualification, TRAQ – bedöms risk som en funktion av dessa tre faktorer, men de kan lika väl användas utan att en specifik metodik följs. Grundprincipen är däremot enkel: Utan måltavla finns ingen förhöjd risk, oavsett trädets strukturella kondition.

Ett träd med svåra rotskador kan alltså ha hög sannolikhet för kollaps, men om det står i ett område där ingen vistas är risken låg. Om samma träd istället står vid en vältrafikerad väg kan det däremot utgöra en hög risk. Träd i naturområden, inne i hagmarker eller i delar av parker där få eller inga människor passerar dagligen kan nästan aldrig ha en förhöjd risk och därmed inte ens klassas som måttlig risk.

RISK, VÄRDE & PROPORTIONALITET

Ett vanligt dilemma uppstår när träd med höga biologiska, ekologiska eller kulturhistoriska värden visar tecken på strukturella svagheter. Det kan röra sig om gamla hålträd med insektsfauna eller träd som utgör viktiga identitetsbärare i stadsbilden. I dessa fall måste förvaltaren väga säkerhetsrisk mot värde. Att fälla ett träd

med högt biologiskt eller kulturhistoriskt värde är en oåterkallelig åtgärd som kräver starka motiv. Ofta finns alternativa lösningar:

- **Förändring av sannolikhet för kollaps**, exempelvis avlastning av krona, stabilisering.
- **Förändring av sannolikhet att person/egendom träffas**: förändring av målzonen genom att flytta gångväg eller sittplats, eller gör att personer inte vill vistas i närheten av trädet.

En förhöjd risk innebär alltså inte automatiskt att trädet har ett lågt värde och behöver fällas. Tvärtom kan just dessa träd – ofta gamla, ihåliga eller delvis döende – ha höga biologiska värden genom att de utgör livsmiljö för vedlevande insekter, svampar, fåglar och fladdermöss.

Samtidigt kan de bära på kulturhistoriska värden, som en del av äldre alléstrukturer, kyrkogårdsmiljöer eller historiska parker. I sådana fall bör målet vara att bevara trädet genom anpassad skötsel, snarare än att avlägsna det. Dessa träd representerar både ekologisk mångfald och kontinuitet i stadslandskapet – värden som inom överskådlig tid inte kan återskapas genom nyplantering.

RISK I URBANA TRÄDBESTÅND

Vid en inventering av ett normalt trädbestånd – alltså ett som inte drabbats av en mycket svår storm eller annan omfattande skada – bör risknivåerna följa en omvänd exponentiell fördelning. Det innebär att den

”

Ett moget synsätt på risk handlar inte om att undvika alla faror, utan om att förstå och hantera dem proportionerligt”

absoluta majoriteten av träden har låg risk, en mindre andel har måttlig risk och endast ett fåtal träd uppvisar hög risk.

Det är fullt normalt att risknivåerna i ett trädbestånd fördelas ungefär så här:

- **Låg risk:** 90–98 procent av träden.
- **Måttlig risk:** 1–5 procent av träden.
- **Hög risk:** < 1 procent av träden.
- **Mycket hög risk:** 0 procent.

Ett träd i kategorin mycket hög risk är något vi i praktiken bara stöter på några få gånger under en hel karriär.

Om ett bestånd uppvisar ett stort antal högriskträd, tyder det oftast på brister i bedömningsprocessen snarare än på ett faktiskt riskfyllt bestånd. Korrekt tillämpad metodik ska resultera i en fördelning som liknar den orange stapeln i figuren på nästa sida – där låg risk dominerar kraftigt och risknivåerna snabbt avtar.

BEDÖMNING, ANSVAR & RISKKULTUR

Riskbedömning av träd kräver erfarenhet, metodisk noggrannhet och oberoende. Den som bedömer risk bör inte vara samma aktör som utför åtgärden – annars finns en inbyggd risk för överdriven försiktighet. En oberoende konsult utan ekonomiska incitament kopplade till utförandet kan ge en mer balanserad analys av huruvida risknivån verkligen motiverar ingrepp.

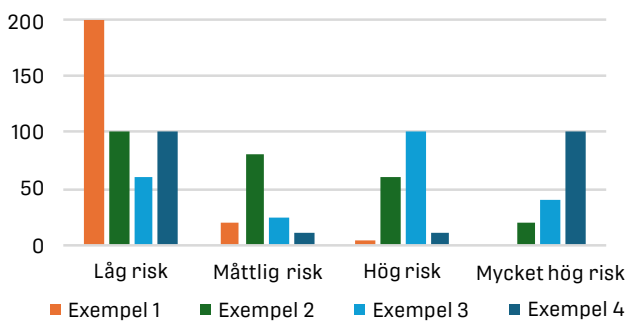
Bedömningen ska vara spårbar, dokumenterad och begriplig även för den som inte deltog i fältarbetet. Att enbart skriva ”riskträd – åtgärd snarast” är inte tillräckligt; varje bedömning bör redovisa varför trädet bedömts på ett visst sätt, vilka mål som finns i närheten och hur risken kan minskas – med eller utan avverkning.

Ett moget synsätt på risk handlar inte om att undvika alla faror, utan om att förstå och hantera dem proportionerligt. Träd kommer alltid att innebära en viss risk, men den är oftast liten och väldefinierad. En förvaltning som bygger på kunskap, oberoende och respekt för både säkerhet och värden skapar trygga och hållbara städer – där resurser riktas dit de verkligen behövs och fler värdefulla träd får stå kvar. •

Även om trädet är dött och tappar stora döda grenar gör dess placering att det inte kan anses utgöra en hög eller mycket hög risk.

Fördelning av risknivåer i olika typer av trädbestånd

Exempel 1 – orange stapel visar en normal fördelning enligt en omvänd exponentiell kurva, där den stora majoriteten av träden har låg risk och högriskträd är mycket ovanliga.

Exempel 2 – grön stapel skulle teoretiskt kunna uppstå om ett bestånd i en större stad drabbats av en mycket svår storm, exempelvis med tung blötsnö som orsakat omfattande skador.

Exempel 3 – blå stapel är att betrakta som orimlig.

Exempel 4 – mörkblå stapel är helt orealistisk ur ett praktiskt och statistiskt perspektiv.